

ПЕДАГОГІКА УПРАВЛІННЯ З ПОЗИЦІЙ ПЛАНЕТАРНОГО МИСЛЕННЯ

У статті охарактеризовано управління як категорію, яка має педагогічний аспект, від якого залежить глибина впливу управління на всі форми життєдіяльності професійної освіти.

Ключові слова: педагогіка управління, планетарне мислення, вплив, професіоналізм, педагогічний аспект.

Світовий досвід удосконалення життєдіяльності людей показав: покращення управління будь-якої сфери життя може бути тільки тоді, коли в ньому закладено все багатство людської культури, всі можливості мислення, наукового знання та досвіду. Сама категорія управління набуває суспільного значення, підтверджуючи висновок В.І. Вернадського про те, що людина повинна мислити і діяти в новому аспекті, не тільки в аспекті окремої особи, сім'ї чи роду, держави, або їх союзів, а й у планетарному [1].

Зрозуміло, що управління частіше пов'язують з владою (у широкому соціологічному смислі). Але в управлінні здійснюється безліч видів освітньої й виховної діяльності. Тому в характеристиці управління як категорії чомусь забувають про педагогічний аспект, від якого залежить глибина впливу управління на всі форми життєдіяльності. Це особливо актуально, коли мова йде про управління освітніми процесами, зокрема, про зміни в управлінні професійною освітою. Підкреслимо, що управління як явище культури дуже часто характеризується з етичної, естетичної (художньої) та педагогічної точок зору. На думку видатного російського вченого, теоретика державного управління Г.В. Атаманчука, "в управлінні, без сумніву, реалізуються моральні якості людей і само воно може аналізуватися і оцінюватися в моральних і етичних категоріях... Входить в життя, хоча й повільно, етика управління" [2, с. 53].

Проте, незважаючи на широке коло публікацій, зокрема В.П. Андрущенко, С.У. Гончаренка, О.Н. Джурицького, І.А. Зязюна, В.Г. Кременя, В.О. Кудіна, Н.О. Миропольської, О.Г. Романовського, Л.Л. Товажнянського та ін., питання педагогізації управлінської діяльності не знайшли достатнього висвітлення.

Компаративний аналіз сучасних підходів до управління, відрив від педагогіки, спільних політик у впровадженні досвіду та стратегії європейської інтеграції показав, що майже недослідженою залишається проблема відсутності підготовлених концепцій педагогіки цього процесу, створення нових, кращих моделей управління професійною підготовкою, аналітичних матеріалів з питань вивчення та впровадження досвіду інтеграції спільних зусиль, змісту мети і завдань, осмислення європейської ідеї, всієї системи перетворень у контексті професійної підготовки випускників ВНЗ, спільного розуміння найважливішої категорії "професіоналізм" у довгостроковій перспективі. Адже без цього освітнє середовище ВНЗ залишається надто консервативним.

Саме тому нагальним завданням усієї системи вищої освіти є ефективна реалізація завдань оптимізації управління освітянськими процесами на концеп-

туальних засадах згідно із критеріями щодо вступу до Європейського Союзу, яке можливе завдяки розробці комплексу координаційних завдань, що базуються на фокусуванні ефективності управління завдяки його педагогізації.

Мета статті – висвітлити умови педагогізації управління освітніми процесами різних рівнів навчальних закладів, спрямування їх на високий рівень продуктивності.

Усі ці фактори й умови тісно переплетені й взаємозумовлені в цьому процесі, оскільки протягом свого розвитку на певних етапах вони можуть випереджати один одного без безумовного пріоритету одного з них. Отже, управління професійною освітою, ректорати, вчені ради, науково-методичні підрозділи деканати, завідувачі кафедр у вищій школі є організаційно-коригувальною й регулювальною складовою, де виробляються і втілюються в життя технології досягнення визначених ВНЗ цілей.

Призначення педагогізації управління освітніми закладами полягає в спонукальному поєднанні керованого розвитку і самоорганізації складних систем життєдіяльності, пов'язаної з послідовною орієнтацією на людину й активізацію її творчого потенціалу, на самостановлення і самовдосконалення, особливо професійних, особистих, соціальних, моральних, психологічних та інших якостей, що сприятиме цілісності індивіда й суспільства.

Управлінці будь-якого навчального закладу покликані навчитися відповідати тенденціям такого розвитку, який сприяє виходу освітньої системи на ці шляхи, забезпечуючи для цього постійний і стабільний процес розвитку й наявність необмежених духовних і матеріальних ресурсів.

Відзначимо, що ефективність реалізації найважливіших завдань педагогізації управління безпосередньо залежить від динаміки загального стану наукової розробки цих проблем, наявності фундаментальних праць з питань освітніх інтеграційних процесів національного рівня, здатних приймати й реалізувати відповідно до сучасних тенденцій управлінські рішення.

Першорядного значення вищесказане набуває, коли мова йде про управління професійною підготовкою вчителів – майбутню духовно-інтелектуальну педагогічну еліту, яка, маючи величезний творчий потенціал, повинна реально впливати на перебіг подальших перетворень в Україні та в усьому світі. Чи враховують таку нову місію ректорати, деканати, управлінські ланки, що керують підготовкою майбутнього вчителя, й ті, що здійснюють його професійне і громадське становлення, готують учителя до виконання ним свого історично-суспільного призначення?

Наші тривалі дослідження цієї проблеми показали: професійна підготовка випускників ВНЗ, зокрема, майбутніх освітян, в умовах сучасних тенденцій суспільного розвитку перебуває на великій відстані від сформованості дійсно сучасного професіоналізму. Суспільство змінюється стрімкими темпами, а уявлення про професіоналізм залишається категорією сталою.

Дійсно, чи може бути таке уявлення сталим? Ми дійшли висновку: професіоналізм у будь-якій сфері – це професіоналізм певної епохи і часу. Зараз світ розвивається за своїми законами. Які саме тенденції та фактори впливають на управління розвитком професіоналізму випускників ВНЗ на сучасному етапі?

Дослідження цих тенденцій показали: за лінію горизонту ховається найголовніший компонент професіоналізму – висока культура праці, надзвичайно низький рівень впливу освітніх процесів на розвиток педагогічної культури. Не-

зважаючи на те, що блискавично змінюється зовнішній вигляд наших освітніх закладів, вони наповнюються сучасною технікою, комп'ютерами тощо, рівень культури професійного спілкування, навіть культури викладання залишається, на жаль, низьким. Звідси – низький рівень впливу освіти на культуру як компонент професіоналізму освітян, відсутність професійної взаємодії. У зв'язку із цим необхідне невідкладне формування у педагогів усіх ланок принципово нової системи людських відносин, спрямованих на загальнолюдські пріоритети, докорінне переосмислення парадигми глобального виживання людства, науково обґрунтоване забезпечення переходу від існуючої егоцентричної до антропоцентричної та соціоцентричної моделі життєдіяльності й взаємодії – від окремої людини до людства в цілому.

У таких ситуаціях, як засвідчує практика й історична ретроспектива, педагогічна освіта, духовна культура за певних умов можуть стати гарантами загальнолюдської стабільності й цілісності.

Сучасна наука пропонує педагогам комплексний погляд на світ і людину в ньому, на її місце і роль у масштабах соціуму і Всесвіту. Філософські ідеї про безмежність розвитку особистісного потенціалу, про ноосферу, етногенез, які ввійшли в суспільний контекст, значно розширюють і поглиблюють розуміння людської природи, відкривають нові підходи до діяльності всіх освітніх закладів, до педагогічної діяльності вчителя, змістом якої все чіткіше розглядається *творення* Людини.

Ці явища ускладнюють завдання посиленого впливу на розвиток духовної сфери молоді сучасної системи освіти. Не допомагає в цьому й найсучасніша науково-люднознавча інформація, яка нагромаджена останнім півстоліттям багатьма науками. Ці знання невпинно розширюються і майже щодня поповнюються новими. Вони вкрай потрібні сучасному педагогу, батькам, учням і студентам для самопізнання себе, запобігання нещастям і проблемам, які постали у новому тисячолітті перед найцивілізованішими суспільствами у сфері освіти та підготовки нових поколінь до буття на ушкодженій планеті під загрозою ряду небезпек для виживання людства. На землі реально існує багато зон, на яких уже сьогодні жити людині неможливо.

У зв'язку із цим розуміння інтеграції різних наук набуває актуальності, цьому сприяє потреба вирішення групи глобальних та інших проблем, без чого не можна сподіватися на виживання людства і забезпечення його стійкого розвитку.

Серед тих засобів, на які може розраховувати частина людства у вирішенні вказаних проблем, найбільш перспективними є педагогічна наука й освіта, яка концептуально побудована на прогресивних ідеях інтеграції навколо глобальних проблем життєдіяльності людства і кожної конкретної особистості, зокрема, з урахуванням прогресивних ідей, започаткованих філософом В.О. Кудіним щодо потреби у зміні людством багатьох його нинішніх ідеалів та прагнень, уявлень про життєві цінності, про вибір людиною власного сповідального шляху до щасливої долі.

На думку В.О. Кудіна, вже сьогоднішня освіта має зосередити увагу на формуванні тих загальнолюдських цінностей життя, у яких не буде місця агресії, сутяжництву, насильству, безжальній експлуатації чужої праці, збагачення за рахунок інших, використання зброї як засобу панування над іншими країнами та народами.

Відірваність професійної освіти від цих глобальних проблем гальмує розвиток суспільства, освіти, самої особистості (учня, вчителя, будь-якого громадя-

нина планети). Цим, перш за все, пояснюється і той, усіма визнаний факт, що знання механічно не переростають у гуманні й порядні відносини між людьми, а з них – у стиль поведінки. Існує більше протилежних випадків, коли, наприклад, грамотні й навіть обізнані в юридичних кодексах люди свідомо порушують права інших, вирубують ліси під власні дачі, скоюють цинічні фінансові махінації та не вбачають у цьому жодного гріха перед народом, суспільством, своїми батьками та дітьми. У свій час К.Д. Ушинський попереджав, що знання не роблять людину вихованою.

Втім, учені всього світу застерігають, що вже не можна продовжувати робити на Землі тільки те, що забажає людина, де б вона не мешкала, має брати на себе – в особистому й історичному плані – відповідальність за все те, що відбувається на планеті. Дослідники науково обґрунтовують необхідність формування засобами освіти планетарного мислення, мова йде про зародження взаємозалежного й інтегрованого світу, про духовність як усвідомлення своєї належності до нього.

Зусилля освітян, таким чином, мають бути спрямовані на розв'язання глобальних проблем виживання цивілізації, яке вимагає педагогічної співпраці, співтворчості й координованого розвитку нового громадянина планети.

Початок нового століття збігся із суттєвим переглядом і оновленням цілей, змісту національної професійної освіти, удосконаленням механізмів управління нею, пошуком шляхів формування нового покоління управлінців вищої школи з новим комплексом ролевих функцій і якостей, основними з яких будуть високий рівень духовності й культури, професіоналізму, масштабність і планетарність професійного мислення, соціальне партнерство і відповідальність, адаптація до трансформаційних змін, що відбуваються у світі, тощо. У результаті суспільні умови змінюють свідомість управлінців.

Нову модель людського співіснування на Землі вчені пов'язують також із загостренням екологічної кризи. Перша жінка-космонавт Валентина Терешкова зі сльозами на очах розповідала дітям в “Артеку”: “Облітаючи Землю, вперше відчула, що люди мають турбуватися про свою планету, берегти її. Я була приголомшена, дивлячись на Землю з Космосу. Я миттєво зрозуміла, яка маленька й тендітна наша планета, яка кудись рухається в темноті Всесвіту. Зразу стало зрозуміло, що всі ми включені в одну життєву систему, яка підтримує існування кожного з нас. Кордони, намальовані на картах, умовні. Відособленість шкодить нам, бо різниця між нами не значна, порівняно з тим, що нас поєднує”.

Освіта й виховання мають виступати основними факторами впливу на підготовку майбутнього до життя в умовах цілісності, взаємозалежності, відповідальності й турботи, замість вузькоорієнтованої моделі життєдіяльності на Землі.

З яких би позицій ми не підходили до парадигми освіти, потрібно оперативніше робити безпосередні практичні кроки до участі в дослідженні та розв'язанні розглянутих глобальних проблем. Здійснення таких кроків вимагає серйозного наукового обґрунтування відповіді педагогів-дослідників на такі важливі запитання:

- якими мають бути сьогодні цілі професійної діяльності вчителя, що визначають її зміст й організацію?
- яким чином відбирати зміст планетарно орієнтованої системи навчання?
- за якими критеріями мають оцінюватись якості роботи вчителя у школах, гімназіях, ліцеях, викладачів ВНЗ?

Відповіді на ці запитання і визначають стратегію розвитку післядипломної педагогічної науки, освіти будь-якої країни, її пріоритети та напрями.

Але чи досліджені закономірності функціонування й розвитку освітніх процесів з урахуванням того, що відбувається в науці, на Землі, у Всесвіті? Чи стурбовані цими проблемами організатори модернізації сучасної освіти, чи мають наміри враховувати тенденції суспільного розвитку? Чи зацікавлена врешті-решт влада у вихованні всім світом заявленої гуманної, порядної, безкомпромісної та чесної особистості? Чим можна переконати в цьому практичного освітянина, якщо критерієм якості освіти і його праці вважається рівень навченості випускників у цілому і володіння ними спеціальними знаннями й навичками, зокрема?

У дослідженнях багатьох учених конструювались моделі інтеграційних процесів у формуванні особистості сучасного випускника вишу задовго до виникнення питання про підписання Болонської конвенції, зокрема, утверджується і розвивається О.Н. Джуринським концепція виховання мешканців Землі – як спільного Дому людства [3].

Посилаючись на світовий досвід подолання кризи в освіті, Л.С. Воробйова підкреслює, що найважливішим завданням освітньої інтеграції є робота, спрямована на духовне зближення народів, подолання взаємних образ та недовіри між ними [4].

К.В. Корсак, аналізуючи стан сучасної світової вищої школи, вважає, що зміни соціальних і політичних пріоритетів багатьох країн світу зумовили перегляд основної цілі освіти, перехід від виховання громадянина однієї держави до формування “громадянина світу”, людини відповідальної й освіченої, мораль якої має досягти рівня відповідності тим завданням, котрі вже зараз потрібно вирішувати.

Побутує й активно утверджується наукова думка, що вагоме ставлення до творчої спадщини інших народів дасть змогу побачити не тільки різницю, а й знайти спільне у ставленні до дійсності, допоможе більш глибоко пізнати своє рідне, дасть відповідь на важливе запитання: як жити разом у мирі та злагоді, утверджувати досвід системної оптимізації розв’язання не тільки економічних та екологічних проблем, а й гарантувати Гармонію і Культуру відносин між людьми.

Зрозуміло, що якісний бік інтеграції освітньої галузі повністю залежить від науково-методичного забезпечення стратегії культури миру, яка полягає у:

- формуванні базової культури особистості, її вміння виявити своє ставлення до світу, до людей, до себе в самобутніх національних формах;
- розумінні вчителем відповідальності як учителя людства, який стоїть у джерел суспільства майбутнього, як учителя, що формує особистість дитини, людини для усього людства;
- перебудові системи освіти в систему виховання і розвитку особистості;
- перетворенні існуючої практики авторитаризму у відносинах суб’єктів навчально-виховних закладів, закладів культури, урядових установ, громадських організацій на основі розробки і використання науково обґрунтованих програм під назвою “До культури миру”;
- формуванні у дорослих і дітей нової свідомості з орієнтацією на світову культуру миру, адекватної почуттям, потребам і діям, відповідальності за безпеку, благополуччя, комфорт і радість життя.

Таким чином, проаналізовані нами окремі проблеми інтеграції в освітній сфері дають підстави для висновку про те, що до найважливіших, сучасних і гостро характерних цілей вищої педагогічної освіти можна віднести такі, як:

- зміна ціннісних орієнтацій педагогів, залучення їх до осмислення стану сучасної планетарної екології шляхом ознайомлення з біологічними регіональними системами різного масштабу, з їх взаємозалежностями та наслідками взаємодії з підсистемами інших регіонів;
- гармонізація міжособистісних відносин на основі реалізації загальнолюдських цінностей, на досягненнях у цій сфері різних культур і цивілізацій, на повазі етнокультурних особливостей інших народів;
- ознайомлення з випадками міжетнічних конфліктів, етнічним багатством людського роду, з миротворчими формами захисту прав людини;
- навчання вміння жити й працювати разом, у команді, в групі, брати на себе відповідальність за долю інших людей;
- здійснення психологічного оздоровлення педагогів і дітей гуманістичними методами виховання через успішну творчу працю, духовну взаємодію, стимулювання й оволодіння методами самооздоровлення тощо.

Висновки. Отже, в основі оновлення стратегії професійної підготовки вчителів, вузівського педагогічного процесу має бути перехід від плекання вчителя як громадянина України до формування громадянина планети. Механізм такого переходу має стати для закладів вищої педагогічної освіти предметом наукового осмислення та науково-методичного забезпечення.

Список використаної літератури

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1997. – 191 с.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций / Г.В. Атаманчук. – 4-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2009. – 579 с. – (Университетский учебник).
3. Джурицкий А.Н. Сравнительная педагогика : учебное пособие / А.Н. Джурицкий. – М., 1998.
4. Воробйова Л.С. Світовий досвід у подоланні кризи вищої освіти / Л.С. Воробйова // Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи : тези доп. Всеукр. наук.-метод. конф. – К. : КНУ, 2000.
5. Корсак К.В. Світова вища освіта: порівняння і визначення закордонних кваліфікацій / К.В. Корсак. – К. : МАУП-МКА, 1997.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2012.

Виндюк А.В. Педагогіка управління с позицій планетарного мышлення

В статье дается характеристика управления как категории, которая имеет педагогический аспект, от которого зависит глубина влияния управления на все формы жизнедеятельности и профессионального образования.

Ключевые слова: педагогика управления, планетарное мышление, влияние, профессионализм, педагогический аспект.

Vindyuk A. Pedagogy management positions planetary thinking

The paper describes the management as a category that has a pedagogical aspect, which determines the depth of influence on the management of all forms of life and vocational education.

Key words: teaching management, global thinking, influence, professional, pedagogical aspect.